

Raționalitatea acțiunilor

0. Mulți oameni educați consideră că studiul logicii scoate în evidență o serie de trăsături importante ale rațiunii omenești. Regulile inferențelor logice sunt văzute, în acest fel, drept reguli ale trecerii de la un gând la altul pe calea rațiunii. Termenii relațiilor logice sunt, în mod obișnuit, propozițiile.

Când se ridică însă întrebarea "Despre ce anume vorbim atunci când vorbim despre propoziții?", filosofi și logicieni diferiți oferă răspunsuri diferite. Înclinația mea personală este să nu privesc propozițiile ca pe niște obiecte abstracte, ci să mă uit, în schimb, la situațiile particulare în care oamenii rostesc propoziții. Din acest punct de vedere, rostirea de către cineva a unei propoziții reprezintă o acțiune. De fiecare dată când rostim o propoziție - cu voce tare sau doar în gând - realizăm o anumită acțiune verbală.

Cred că acest lucru poate fi acceptat și de către cei care preferă să studieze sistemul propozițiilor care pot fi formulate în limbaj ca pe un sistem de obiecte abstracte. Însă unul dintre motivele care îi împiedică să acorde mai multă atenție acestei idei pare a fi acela că, așa cum se prezintă lucrurile în prezent, putem vorbi despre relații logice doar dacă vorbim despre propoziții ca fiind obiecte de un tip sau altul.

Dar dacă rostirea unei propoziții este o acțiune, iar inferarea unor propoziții din altele nu este, până la urmă, nimic altceva decât realizarea unei succesiuni de acțiuni, atunci poate că ar trebui să înțelegem mai bine cum anume putem trece "pe calea rațiunii" de la o acțiune la alta.

Ceea ce presupun, în cele ce urmează, este că există reguli raționale care guvernează înșiruirea anumitor acțiuni omenești. Mai mult decât atât, cred că aceste reguli dau seama de exercitarea logică a rațiunii în toate contextele în care vorbim în mod obișnuit despre așa ceva: atunci când argumentăm, atunci când căutăm și oferim explicații, atunci când formulăm și testăm ipoteze și așa mai departe.

Aș dori să ofer un tablou de ansamblu al acestui sistem de reguli. Înainte de a face însă acest lucru aș dori să dau un contur ceva mai precis acestui proiect și să vorbesc apoi despre dificultățile pe care cred că le-ar putea întâmpina, dar și despre modul în care cred că ar putea fi acestea depășite.

Voi face apoi câteva precizări conceptuale care mi se par importante pentru dezvoltarea ulterioară a proiectului meu, iar în încheiere voi vorbi pe scurt despre felul în care îmi închipui că poate fi dezvoltat.

1. Voi începe, aşadar, prin a spune ce anume nu îmi propun să realizez în cadrul acestui proiect. În primul rând, nu doresc să discut despre raționalitatea acțiunilor considerate izolat. Cred că atunci când filosofii mai vechi au avut în vedere o facultate precum înțelepciunea practică sau rațiunea practică ei se raportau la acțiuni în acest fel. Și la fel mi se pare că se raportează și gânditorii mai noi care au elaborat, de pildă, o teorie a alegerii raționale.

În al doilea rând, nu doresc să găesc o explicație naturală pentru faptul că succesiunea rațională a anumitor acțiuni omenești este cea care este. Ceea ce nu înseamnă că nu cred că o astfel de explicație este posibilă. Procesele de gândire prin care un om trece de la premisele unui raționament la concluzia acestuia pot fi descrise în termeni de relații cauzale și legi naturale, dar interesul logicianului nu este să ofere o astfel de descriere. Eu mă aflu într-o situație asemănătoare.

În al treilea rând, întrucât este vorba de regulile care guvernează anumite înșiruri raționale ale acțiunilor, trebuie să fie limpede că regulile pe care doresc să le identific nu sunt de felul regulilor morale sau al regulilor de politețe. Din nou, nu exclud posibilitatea ca aceste reguli să exprime, în fapt, niște convenții sociale, așa cum nu exclud posibilitatea ca regulile logice să exprime și ele astfel de convenții. Pentru regulile logice pare însă să fie esențial faptul că acestea nu depind de conținutul propozițiilor cărora li se aplică. Mă aștept, aşadar, ca și regulile pe care le caut eu să aibă o caracteristică asemănătoare.

2. Iar acum am să iau în considerare câteva dintre dificultățile cu care pare să se confrunte proiectul meu. Prima dintre ele ține de o anumită disparitate, ușor de observat atunci când comparăm propozițiile și acțiunile. Proprietățile semantice ale propozițiilor nu par să admită grade. O propoziție, se spune în mod obișnuit, este adevărată sau falsă, cu sens sau lipsită de sens. O acțiune, în schimb, poate fi reușită sau nereușită, dar uneori e greu de distins între o acțiune realizată defectuos și o acțiune eșuată. Și există nenumărate variante intermediare între o acțiune reușită pe deplin și o acțiune realizată defectuos. De asemenea, două acțiuni pot fi la fel de reușite și totuși să fie realizate în maniere distincte.

Să observăm însă că am pornit de la ideea că rostirea unei propoziții este, la rândul ei, tot o acțiune. Aceeași propoziție poate rostită în moduri diferite. Atunci când cineva încearcă să își ceară scuze pe un ton răstit, de pildă, am putea să ne confruntăm cu aceeași problemă - a reușit să își ceară scuze sau nu? Iar în alte cazuri am putea să ne întrebăm dacă, rostind o anumită propoziție într-un anumit moment, o persoană a reușit să sporească gradul de acceptabilitate al unei anumite idei.

Pe scurt, dacă rostirea unei propoziții e o acțiune ale cărei caracteristici admit grade, așa cum se întâmplă și în cazul celorlalte acțiuni, atunci problema vine dintr-un anumit mod distorsionat de a vedea propozițiile și nu dintr-o disparitate între acțiuni și propoziții.

O a doua dificultate izvorăște tot din compararea propozițiilor și acțiunilor. O anumită succesiune de acțiuni, în măsura în care poate fi privită ca fiind distinctă de alte acțiuni, sau înșiruri de acțiuni, pare să se caracterizeze prin faptul că toate acțiunile care fac parte din secvența respectivă vizează un singur scop. Dintr-o propoziție, în schimb, putem deriva mai multe alte propoziții care nu au nimic în

comun. Altfel spus, o secvență logică de propoziții poate fi, într-un sens, divergentă, în timp ce o secvență rațională de acțiuni nu poate fi decât convergentă¹.

Pentru a vedea cum poate fi înlăturată această dificultate trebuie să ne uităm din nou la cele două moduri diferite de a vedea limbajul. Atunci când vorbim, în mod obișnuit, despre relațiile logice dintre propoziții, vedem propozițiile ca făcând parte dintr-un sistem abstract de obiecte.

Văzute astfel, propozițiile nu se succed. Propozițiile prin care enunț, de pildă, că mai multe obiecte care fac parte din aceeași clasă au o anumită proprietate, oferă un suport inductiv propoziției prin care enunț că toate obiectele din clasa respectivă au acea proprietate. Iar din aceasta din urmă pot fi deduse logic toate propozițiile particulare prin care atribui proprietatea vreunui obiect din clasa pe care o aveam în vedere. În cadrul sistemului abstract avem ambele relații.

Atunci când argumentăm, în schimb, fie justificăm propoziția generală pe baza propozițiilor particulare, fie procedăm invers. Cele două relații logice nu mai coexistă. Propozițiile pe care le rostim se succed. Fiecare rostire a unei propoziții este o acțiune, iar acțiunile pe care le fac atunci când argumentez vizează un singur scop - creșterea gradului de acceptabilitate al tezei pentru care argumentez (sau diminuarea gradului de acceptabilitate al unei teze pe care o critic).

Nu e vorba, desigur, despre o succesiune temporală aici. Aceleași argumente oferite în sprijinul unei anumite teze pot apărea într-un text sau într-un discurs într-o ordine diferită.

Ceea ce mă duce la a treia dificultate despre care doream să vorbesc. Aceasta ar putea fi formulată în felul următor. O serie de caracteristici ale acțiunilor par să împiedice cercetarea lor logică. Spre deosebire de actele de vorbire, care au o anumită forță ilocutionară (ce pare să determine tipul de acțiune pe care îl realizăm) dar și un conținut propozițional, acțiunile care nu sunt realizate în cadrul unui proces de comunicare nu par să aibă un conținut. În plus, anumite succesiuni aparent raționale ale unor acțiuni par să fie, totuși, succesiuni temporale și să țină de caracteristici specifice ale obiectelor asupra cărora se acționează sau ale contextelor în care sunt realizate acțiunile, astfel încât nu mai putem vorbi despre un caracter neutru al regulilor care li se aplică. Pe scurt, problema pare să fie că chiar dacă se acceptă că anumite acțiuni se înșiruie potrivit unor reguli, aceste reguli nu pot fi reguli logice.

Aș vrea să mă ocup mai detaliat de această dificultate. Pentru început, să ne uităm la un exemplu. Să presupunem că, în cadrul unei partide de șah, doresc să transform un pion în regină. Situația de pe tablă este de așa natură încât nimic nu mai poate împiedica înaintarea pionului meu până pe ultima linie. Fiecare acțiune pe care trebuie să o realizez pentru a atinge scopul pe care mi l-am propus e

---

¹ O problemă înrudită cu aceasta este următoarea. Acțiunile noastre par întotdeauna să vizeze un anumit scop, dar atunci când gândim nu ni se pare că urmărim întotdeauna un țel anume. Putem trece de la un gând la altul fără să urmărim nimic.

Totuși, s-ar putea spune că atunci când gândim rațional noi urmărim întotdeauna ceva. Ceea ce ne împiedică, poate, să vedem limpede acest lucru este faptul că privim gândurile (sau propozițiile) ca pe niște obiecte izolate care se înșiruie în mediul eteric al minții, ignorând faptul că atunci când rostim propoziții sau exprimăm diferite gânduri în forul nostru interior noi realizăm anumite acțiuni.

caracterizată (dar nu complet) de tipul acțiunii - mutarea unui pion, obiectul asupra căruia realizez acțiunea - pionul alb aflat la H2, precum și "conținutul" propriu-zis al acțiunii (chiar dacă aici nu este vorba despre un conținut semantic²) - H2-H4, de pildă. Schema succesiunii acțiunilor pe care trebuie să le realizez e asemănătoare cu schema unei argumentări lineare: H2-H4 (sau H2-H3 -> H3-H4) -> H4-H5 -> H5-H6 -> H6-H7 -> H7-H8=Q.

Faptul că nu pot realiza direct o mutare precum H2-H8=Q, de pildă, nu ține de o imposibilitate fizică (sau de particularități fizice ale pionului de pe tabla de șah), ci de regulile jocului de șah. Dar eu pot să-mi imaginez că fac mutările necesare transformării pionului meu în regină în orice ordine (și aș putea să îl așez pe tablă și să fac efectiv mutările respective într-o altă ordine). În mod similar, reguli mai stricte ale unei activități specifice de argumentare mi-ar putea interzice să formulez concluzia unei argumentări înaintea premiselor.

În unele cazuri astfel de reguli sunt, într-adevăr, încorporate în anumite proprietăți fizice ale obiectelor implicate în acțiunile mele (un exemplu ar putea fi obiectele prevăzute cu sisteme de siguranță). Dar ceea ce mă interesează atunci când studiez relațiile dintre diferite acțiuni nu e ordinea temporală în care acestea sunt (sau trebuie să fie) realizate efectiv, ci dependența lor rațională. Important este să observăm că putem distinge între acestea două.

În ce privește observația că regulile ar putea fi lipsite de neutralitatea caracteristică regulilor logice, cred că aș putea răspunde în felul următor. Și în cazul acțiunilor, ca și în cazul propozițiilor, utilizarea rațiunii nu revine doar la urmarea regulilor logicii formale. E irațional să-i atribui unui om pe care l-ai calificat drept celibatar proprietatea de a fi căsătorit, dar nu fiindcă facând asta ai încălca vreo regulă logică. În mod analog, am putea descoperi reguli care guvernează succesiunile raționale ale acțiunilor și care nu sunt, într-un sens strict, reguli logice. Dar aceasta nu ar însemna neapărat că regulile respective nu sunt raționale.

Acestea fiind spuse, putem să luăm în considerare acum o altă dificultate. Aceasta pare să se datoreze contrastului dintre caracterul necesar al pașilor unei demonstrații formale și multitudinea de secvențe de acțiuni care pot conduce către realizarea aceluiași scop.

Să ne uităm din nou la un exemplu. Pentru a demonstra, folosind un sistem de deducție naturală, că formula $[A \ \& \ (A \rightarrow B)] \rightarrow B$ este o teoremă a logicii propozițiilor vom scrie, în mod obișnuit, următoarele rânduri:

1 (1) $A \ \& \ (A \rightarrow B)$	As.
1 (2) A	1, E&
1 (3) $A \rightarrow B$	1, E&
1 (4) B	3,2, E->
(5) $[A \ \& \ (A \rightarrow B)] \rightarrow B$	1,4, I->

Pregătirea unei cești de ceai, pe de altă parte, poate include acțiuni foarte diferite (pregătirea focului în sobă, utilizarea unui cuptor cu microunde, a unui aparat

2 Și aici pot fi formulate probleme suplimentare. O propoziție are o structură predicativă. Dar în ce sens conținutul unei acțiuni poate avea o structură predicativă? La fel, cum poate o acțiune să aibă un conținut universal? Dar unul negativ sau condițional? Aceste chestiuni vor fi lămurite mai târziu.

electric care produce apă fierbinte sau a unei strecurători ș.a.m.d.). De asemenea, e destul de dificil de determinat unde începe șirul acțiunilor care țin de pregătirea ceaiului - e inclusă aici și cumpararea unei cutii de ceai, a laptelui și a mierii sau nu?

Eu nu mă simt însă dezarmat atunci când se vorbește despre asemenea diferențe. Teza (5) de mai sus ar putea fi, desigur, demonstrată și pe o altă cale³. În mod asemător, putem spori credibilitatea unei anumite opinii utilizând linii diferite de argumentare. Caracterul necesar al legăturilor logice nu determină în mod unic șirul de raționamente pe care le putem face atunci când dorim să justificăm o anumită afirmație, când căutăm explicații sau când formulăm ipoteze și le testăm ș.a.m.d.

Există, desigur, și cazuri limită, cum ar fi cel al unui joc pe care îl putem câștiga doar dacă efectuăm o anumită secvență de mutări. Reguli specifice unei anumite activități pot determina șiruri unice de acțiuni. Printre aceste acțiuni putem întâlni, desigur, și acțiuni pe care considerăm caracteristice pentru munca logicianului, cum ar fi deducerea de teoreme într-un sistem axiomatic⁴. Dar nu avem aici diferențe semnificative între cazul celui care operează cu simboluri formale sau cu propoziții și cazul celui care operează cu alte obiecte.

În privința dificultăților pe care le putem avea uneori în a identifica începutul unei serii de acțiuni s-ar putea replica în felul următor. Dificultățile sunt reale, dar modul în care pot fi soluționate nu e acum în discuție. Important este că acestea nu privesc doar acțiunile în care nu avem de a face cu propoziții sau gânduri. O persoană care caută obiecții la o anumită afirmație pe care nu o acceptă s-ar putea gândi la diferite lucruri. Uneori ar putea fi greu de spus dacă unele dintre acestea reprezintă o parte componentă a obiecției pe care dorește să o formuleze sau nu.

Ultima dificultate despre care voi vorbi aici privește modul în care e văzută în mod tradițional diferența dintre "a gândi" și "a acționa". Să luăm un exemplu. Pe baza argumentelor pe care le primește, o persoană acceptă următoarea propoziție "Trebuie să ies acum din casă". După acceptarea concluziei, ceea ce ar urma în mod firesc ar fi să își părăsească efectiv locuința. Dar indiferent dacă o face sau nu, acțiunea de a-ți părăsi locuința presupune mobilizarea voinței, ceea ce nu mai are nimic de a face cu rațiunea.

Cineva care nu acceptă, pe baza argumentelor puternice existente, că fumatul îți pune în pericol sănătatea, e irațional. Despre cel care acceptă însă acest lucru, dar

3 Iată o demonstrație alternativă. Aceasta este corectă, în ciuda faptului că unii dintre pașii ei nu sunt necesari:

(1) $B \vee \sim B$	Taut.
2 (2) B	As.
3 (3) $A \& (A \rightarrow B)$	As.
2 (4) $[A \& (A \rightarrow B)] \rightarrow B$	3,2, I $\rightarrow$
5 (5) $\sim B$	As.
3 (6) A	3, E $\&$
3 (7) $A \rightarrow B$	3, E $\&$
3 (8) B	7,6, E $\rightarrow$
3,5 (9) λ	8,5, E $\sim$
5 (10) $\sim[A \& (A \rightarrow B)]$	3,9, I $\sim$
(11) $\sim B \rightarrow \sim[A \& (A \rightarrow B)]$	5,10 I $\rightarrow$
(12) $[A \& (A \rightarrow B)] \rightarrow B$	11 SI(Impl)
(13) $[A \& (A \rightarrow B)] \rightarrow B$	1,2,4,5,12 Ev

4 Sistemele axiomatiche, din acest punct de vedere, par a fi mai puțin "flexibile" decât sistemele de deducție naturală.

continuă să fumeze, nu spunem că e irațional, ci că nu are o voință suficient de puternică pentru a se lăsa de fumat.

Cred că rădăcina acestei probleme o reprezintă chiar modul tradițional în care au fost văzute aceste lucruri. Simplu spus, e vorba de o reprezentare idealizată a gândurilor și a relațiilor dintre ele. Ne închipuim, poate, că gândurile se perindă prin mintea noastră desfășurându-se, în virtutea relațiilor logice dintre ele, ca un ghem de ață. Proiectul de aici este însă consecința unui alt mod de a vedea lucrurile.

Potrivit acestuia, atunci când gândim nu facem altceva decât să realizăm anumite acte de vorbire care sunt, în principiu, accesibile public. Rostirea în minte a cuvintelor "Aristotel putea să leviteze", de pildă, nu este, din acest punct de vedere, un gând. Pentru a gândi ar trebui să opinăm că Aristotel putea să leviteze, sau să ne întrebăm dacă Aristotel putea să leviteze, sau să emitem ipoteza că Aristotel putea să leviteze. Iar majoritatea persoanelor educate nu ar putea face nimic din toate astea, dar nu fiindcă ar avea o voință slabă (ceea ce nu înseamnă că o voință slabă nu ne-ar putea împiedica uneori să acceptăm anumite idei), ci fiindcă și-ar utiliza în mod adecvat rațiunea.

A gândi, mai simplu spus, înseamnă, din perspectiva față de care suntem angajați acum, a realiza o anumită acțiune. Și așa cum am putea fi împiedicați să realizăm o acțiune "obișnuită" de diferiți factori, putem fi împiedicați de diferiți factori să gândim anumite gânduri. Faptul că sunt paralizat mă poate împiedica să îmi părăsesc locuința în momentul în care îmi propun să fac asta. La fel, uneori nu pot gândi un anumit gând atunci când aș dori, fiindcă nu îmi găsesc cuvintele. Cu siguranță, e nevoie de o analiză minuțioasă pentru a distinge între cazurile în care ceea ce mă împiedică să realizez o anumită acțiune (inclusiv cea de a gândi ceva) e rațiunea și cele în care e vorba de un complex de relații cauzale în virtutea cărora acțiunea mea e irealizabilă la un moment dat. Dar dificultatea la care ne raportam acum pare să fi fost deja înlăturată.

3. O să trec acum la introducerea unor distincții conceptuale care mi se par extrem de utile pentru proiectul pe care îl propun. Prima, pe care sper că o veți accepta fără rețineri, este distincția dintre acțiuni și descrieri ale acțiunilor. Descrierea unei acțiuni complexe, cum ar fi cea de a trage frâna de mână apăsând pe un buton și ridicând o manetă, implică logic descrierile acțiunilor componente. Nu este însă rațional ca realizarea acțiunii respective să fie urmată de realizarea vreuneia dintre acțiunile mai simple care au compus-o, fiindcă acestea au fost realizate deja (ridicarea manetei de frână nu e o acțiune care se succede rațional acțiunii de a trage frâna de mână). Sper că este mai limpede, din perspectiva acestei distincții, care este obiectul cercetării de față. Ceea ce îmi propun să studiez sunt acțiunile, și nu descrierile acestora⁵.

Iar acum aș dori să aduc în discuție o a doua distincție. Aceasta vă este probabil familiară. E vorba despre diferența dintre relațiile de implicație logică între propoziții și relația de presupoziție.

Spunem în mod obișnuit că o propoziție este implicată logic de o alta dacă adevărul celei din urmă e o condiție pentru adevărul celei dintâi și că o propoziție o presupune pe alta dacă adevărul acesteia este o condiție a înțelesului celei dintâi. E

⁵ Aceasta nu înseamnă că nu va fi vorba în continuare și despre descrieri. Descrierile sunt o anumită clasă de acțiuni.

mai puțin limpede însă cum ar putea fi aplicată această distincție în cazul acțiunilor.

Ceea ce ne împiedică, desigur, este că nu putem vedea ce înseamnă ca o acțiune "să fie adevărată" sau "să aibă înțeles", în felul în care o propoziție poate avea un înțeles. O acțiune poate fi reușită sau nu. Iar reușita ei poate să depindă de realizarea altor acțiuni (care o preced în timp sau nu). Fără a ridica maneta nu vom reuși să tragem frana de mână. Dar ce relație există între cele două acțiuni?

Să încercăm, pentru a ne lămurii, să ne uităm la un alt exemplu. Am putea spune, vorbind așa cum vorbim de obicei, că acțiunea de a da drumul unui obiect din mână *presupune* acțiunea de a apuca obiectul respectiv. Cele două acțiuni ar putea fi însă realizate urmărind scopuri diferite⁶. Altfel spus, ar putea să nu facă parte din aceeași secvență de acțiuni⁷.

Lucrurile vor deveni poate și mai limpezi dacă vom lua în considerare încă un exemplu. Transformarea reușită a unui pion în regină în cadrul unui joc de șah presupune, într-un sens, atât acțiunile prin intermediul cărora au fost stabilite convențiile jocului de șah, precum și acțiunile pe care le-am făcut atunci când m-am angajat să joc o partidă de șah. În lipsa acestora mutarea piesei de lemn pe tabla cu pătrate albe și negre nu ar mai fi fost transformarea unui pion în regină. Pe de altă parte, transformarea pionului în regină este consecința rațională a acțiunilor pe care le-am făcut, mutând diferite piese pe tablă, atunci când urmăream realizarea acestei transformări.

Vorbind în genere, am putea spune că o acțiune presupune alte acțiuni în măsura în care în lipsa lor ea nu ar mai exista (sau nu ar mai fi în principiu posibilă), chiar dacă acțiunile respective nu fac parte din același șir de acțiuni ca și ea. Vom spune, în schimb, că o acțiune este implicată de alte acțiuni în măsura în care realizarea ei reușită depinde de efectuarea celorlalte acțiuni în cadrul unei secvențe unice care vizează un anumit scop⁸.

În fine o ultimă distincție asupra căreia aș dori să vă atrag atenția vizează două moduri diferite în care vorbim despre acțiuni. Același gest poate fi descris fie având în vedere chiar tipul de acțiune pe care o realizăm prin intermediul său, fie având în vedere efectul acțiunii realizate. De pildă, un gest poate fi descris în primul fel drept "acționare a întrerupătorului electric", iar în al doilea fel drept "aprinderea luminii în cameră"⁹. Sper ca relevanța acestei precizări să iasă mai clar în evidență mai târziu.

4. Așa cum văd lucrurile în prezent, acest proiect ar putea fi dezvoltat în felul următor. În primul rând, proiectul ar trebui să conțină un model provizoriu al acțiunii. Prin aceasta am în vedere un model care să specifice componentele unei acțiuni - agentul (individual sau colectiv), tipul de acțiune realizată și maniera în care e realizată acțiunea din respectiva categorie, conținutul acțiunii (obiectul sau obiectele asupra cărora se acționează și relațiile modificate prin acțiunea realizată),

6 Apuc paharul pentru a face un toast, de pildă, după care îi dau drumul din mână pentru că doresc să-mi eliberez mâinile și să sprijin o persoană care s-a dezechilibrat.

7 Ceea ce nu înseamnă că ambele acțiuni nu ar putea să facă parte dintr-un șir de acțiuni efectuate vizând același scop. În destule cazuri, un obiect este mutat dintr-un loc în altul utilizându-le pe amândouă.

8 Această distincție va fi analizată mai detaliat mai târziu.

9 În teoria actelor de vorbire această distincție ia forma distincției dintre forța ilocuționară a unui act de vorbire și efectul perlocuționar al acestuia.

efectul intenționat al acțiunii și scopul vizat de aceasta etc. - precum și relațiile dintre aceste componente.

Ar trebui apoi realizată, cu titlu preliminar o cercetare comparativă a unor exemple paradigmatică de acțiuni verbale pe care le realizăm atunci când ne utilizăm rațiunea pentru a îndeplini diferite sarcini cognitive și a unor exemple paradigmatică de acțiuni (în principal non-verbale, dar nu numai) realizate urmărind diferite scopuri practice¹⁰.

Pe baza acestei cercetări ar trebui să poată fi scoasă în evidență structura rațională comună a ambelor tipuri de serii de acțiuni.

În fine, ultima parte a proiectului ar trebui să o constituie dezvoltarea modelului obținut și aplicarea lui la diferite exemple, având în vedere în special cazurile în care acțiunile verbale și acțiunile non-verbale, respectiv acțiunile cognitive și acțiunile practice¹¹ fac parte, împreună, din aceeași secvență de acțiuni, realizate având în vedere un scop unic. Tot în această parte a proiectului ar trebui să fie studiate, aplicând același model, succesiunile raționale ale actelor de vorbire.

Gheorghe Ștefanov
octombrie, 2008

---

10 Aceasta este partea în care sper că vor fi lămurite problemele ridicate în nota 2.

11 Le voi numi astfel pentru a mă exprima mai pe scurt.